

Od formativního hodnocení k vysvědčení

Jana Kratochvílová, Karla Černá

Máme za sebou již dvě pololetí, kdy jsou naši žáci ve školách vyučováni distanční formou, což s sebou nese jen změnu podmínek výuky, ale také změnu výukových strategií a s tím i související způsob hodnocení žáků, respektive poskytování zpětné vazby. Zakončením pololetního úsilí žáků je vysvědčení, kterým jsou sumarizovány výsledky vzdělávání žáků. Jeho podoba však vyvolává v současnosti mnoho otázek, které souvisejí zejména se způsobem hodnocení, ale i získáváním podkladů, aby bylo pedagogicky zdůvodněné, odborně správné a doložitelné pro zvolenou formu.

Velkou proměnnou je v distanční výuce čas. Všichni sledujeme, co s námi bezkontaktní výuka činí v průběhu času. Pohybujeme se na škále od nadšení, po ztrátu motivace, hledání vhodného režimu, podněcování k učení se. Podotýkám, že tato škála není lineární. To vše ovlivňuje proces učení žáků, jejich motivaci i výsledky.

Podle školského zákona 561/2004 Sb. může být hodnocení výsledků vzdělávání žáka na vysvědčení vyjádřeno klasifikačním stupněm (dále jen "klasifikace"), slovně nebo kombinací obou způsobů. O způsobu hodnocení rozhoduje ředitel školy se souhlasem školské rady. Učitelům se tedy nabízí rozšířit běžnou klasifikaci o slovní hodnocení klíčových kompetencí žáků a jejich přístupu ke vzdělání. K tomu můžeme využít platné tiskopisy vysvědčení: Vysvědčení pro základní školu - list B, který doplní Vysvědčení pro základní školu – list A (klasifikace), nebo v případě pouhého slovního hodnocení Vysvědčení pro základní školu – list A (slovní hodnocení) (viz vyhláška č. 3/2015 Sb., o některých dokladech o vzdělání, ve znění pozdějších předpisů s přílohami). Všichni víme, jak je distanční forma výuky časově pro učitele náročná a tak mohou zaznívat hlasy, které budou možnost kombinovaného hodnocení odmítat. Vždyť dosud tato kombinace nebyla příliš učiteli v našich školách využívána. Ano, je to další zátěž. Na druhou stranu se nabízí příležitost vyjádřit se k tolik dnes diskutovanému přístupu žáků ke vzdělávání v době online výuky. A nakonec, nemusíte to být jen vy, učitelé, nabízí se možnost zapojit do hodnocení žáků na vysvědčení i rodiče a žáky, to nám legislativa nezakazuje. O něco podobného se pokusili v ZŠ Ivančicích-Řeznovicích (primární vzdělávání) již při závěrečném hodnocení v červnu 2020. Věříme, že tento přístup může být inspirací nejen pro učitele prvního, ale i druhého stupně základních škol.

Není v našich možnostech popsat zde průběžný systém poskytování podpůrné zpětné vazby žákům i sebehodnocení žáků na této škole. Nutné je však říci, že tento krok vyžaduje změnu v práci se zpětnou vazbou k výsledkům žáků v průběhu celého pololetí, na niž si rodiče i žáci musejí zvyknout. Dříve, než vůbec k psaní vysvědčení dojde, probíhá spousta procesů, kdy je realizováno formativní průběžné hodnocení jako běžná součást výuky, dále pak týdenní sebehodnocení, setkávání rodiče/rodičů, žáka a učitelky k vzdělávacím výsledkům při konzultacích dvakrát za pololetí, psaní svého vysvědčení žáky...).

Jak může závěrečné vysvědčení vypadat? Vedle běžného hodnocení učitelem/učitelkou může zahrnovat sebehodnocení žáka i hodnocení rodičů. Spousta škol pracuje s žáky a rodiči takovým způsobem, že si to mohou dovolit.

Sebehodnocení žáka jako součást vysvědčení:

Žák píše svou část vysvědčení. Na základě zkušenosti z pravidelného sebehodnocení v hodinách, týdenního záznamu sebehodnocení i konzultací, pojmenovává, co se naučil, jak k učení přistupoval, jak překonával překážky...

Hodnocení žáka rodičem:

Na konci druhého pololetí školního roku 2019/2020 byli rodiče požádáni svými učitelkami, zda by se zapojili do psaní vysvědčení svých dětí. Nešlo o povinnost, šlo o možnost. Rodiče obdrželi dopis, v němž jim učitelky vysvětlily, že vysvědčení by se mělo skládat ze tří částí, na nichž se budou podílet učitelé, rodiče i žáci. Bylo sděleno, že stačí pár řádků, kterými dají najevo své dceři nebo synovi, že jim na nich záleží, že vidí, jaké dělají pokroky a jak se učí. Rodičům byly nabídnuty otázky, které by jim mohly pomoci při psaní zpětné vazby na učení se svých dětí. Například: Jaké vaše dítě udělalo pokroky, co se naučilo nového?, Jak se mu dařilo si výuku plánovat?, Jak si ověřovalo, že pracuje správně?, Jak zacházelo s chybou?, Co šlo hned, rychle? S čím mělo potíže a jak je překonávalo?, Z čeho mělo radost? Co jste zjistili o svém dítěti nového?, Co byste mu popřáli do dalšího učení, roku?

Jaký byl výsledek? Ředitelka školy Mgr. Karla černá se vyjadřuje, že „jejich“ rodiče jsou opravdu úžasní a většina z nich svou část vysvědčení opravdu napsala. Jak tuto zkušenost reflektuje? Říká: „Obrovským překvapením pro nás i bylo, jak mají rodiče zvládnutou dovednost hodnotit. Je to nejspíš tím, že proces hodnocení probíhá v podstatě pořád i s nimi. Čtou si pravidelné hodnocení pod pracemi svých dětí, účastní se konzultací ve třech, čtou vysvědčení, které je v naší škole slovní až do třetího ročníku.“

Ukázka vysvědčení žáka 1. ročníku – vysvědčení na konci školního roku 2019/20

Sebehodnocení:

Naučil jsem se psát. A ještě i číst. Nejlépe mi šlo skákání na trampošce. Hodně práce mi dala písanka. Když mi něco nešlo, šel jsem za paní učitelkou. Kamarádil jsem se s Kubou a Tondou. Bavil mě parkur na tyči. Nerad jsem četl. Nejraději vzpomínám na hory.

Hodnocení od rodičů:

Milý ...,

během času, který jsme spolu měli možnost prožít, jsi nám byl velkým učitelem. Svojí odvážnou povahou jsi v nás probudil chuť a touhu pouštět se do nových věcí. Učení doma pro Tebe bylo asi méně oblíbené než ve škole. Vždy jsi se zaujetím vyprávěl, co jste ve škole dělali, ale doma jsme Tě museli do úkolů často přemlouvat.

Hodně nám pomohlo plánovat den a činnosti, které bylo potřeba zvládnout. Po tom, co ses do úkolů pustil, jsi byl velmi pečlivý při psaní do písanky, velmi rychlý při počítání příkladů na

kartičkách a přesný při počítání v matematice. Při společné on-line výuce, která pro Tebe byla spíše povinností než zábavou, jsi dokázal naslouchat ostatním a skvěle jsi zvládal tento způsob komunikace. Máš dar naslouchat, často to děláš a my z toho máme radost.

Do dalších školních let Ti přejeme, abys dokázal překonávat tvrdohlavost, která Ti někdy brání zvládnout to, co zvládáš velmi lehce, aby Tě bavil sport, tak jako tě baví teď a byl jsi dobrým kamarádem pro ostatní.

Děkujeme Ti, Tvoji rodiče.

Hodnocení ze školy:

Milý ...,

úspěšně jsi zakončil první třídu. Letos to bylo náročnější než kdy jindy. Zažil jsi dlouhé vyučování v domácím prostředí. A v době, kdy už jsme se měli věnovat spíše výletům a dalším letním radovánkám, jsme začali zase chodit do školy a učit se společně ve třídě. Doma jsi zvládl udržovat pracovní tempo. Dělal jsi pokroky jak v písance, tak v matematice. Při výuce ve škole ti pomáhá, když nesedíš vedle kamarádů. Na práci potřebuješ klid a často slýcháš, že ho máš dopřát i ostatním. Ve volném čase tě vídám v obležení dětí. Kamarádíš se s kluky i s děvčaty a oni tě často do her vyhledávají. Nejčastěji si hraje s legem, dokážeš vymyslet i hru pro větší skupinu.

Ve druhém pololetí jsi procvičoval čtení malým tiskacím písmem. Naučil ses číst i plynule. Při čtení si prstem hlídej, kde zrovna jsi. Pomůže ti to zorientovat se a udržet oči na řádku a ve slově, kde právě čteš. Bez ukazování si čteš zbrkle, ztrácíš se a vymýšlíš celá slova. Je dobré, když s tebou text vnímá i dospělý, pomáhá ti ukazovat a brzdí tě v rychlosti, aby bylo čtení přesné. Z přečteného si pamatuješ informace, vyprávíš i odpovídáš na otázky.

Píšeš psacím písmem. Znáš už všechna malá písmenka a docvičuješ velká, které potřebuješ k psaní jmen a začátků vět. Když si pohlídáš ořezanou tužku a nesnažíš se mít psaní rychle za sebou, vznikají pod tvou rukou krásné texty. Tak jako ve čtení, je potřeba brzdit tvoji zbrkllost. Když se to podaří, píšeš krásná písmena, doplníš znaménka nad písmena i za věty.

V Matematice jsi trénoval orientaci v číslech do 20. Zápis čísel, přiřazování prvků, porovnávání, sčítání i odčítání. Vše zvládáš samostatně, jen s drobnými chybami. Nepotřebuješ používat prsty ani jiné pomůcky. V pracovním sešitě jsi udělal spoustu práce doma. Ve škole jsme opravili a docvičili to, co bylo potřeba. Počítáš složité příklady i v Matemágovi.

Poslední měsíc jsi ve škole také tvořil, zpíval a sportoval. Lovil jsi živočichy v jezírku a v půdě. Chodil jsi na dlouhé výpravy, na kterých byla spousta zážitků a zábavy. Viděla jsem tvoji

odvahu, když jsi vedl skupinu kopřivami a špatně schůdným terénem. Jsi pro každou legraci, jsi u každé zajímavé činnosti. Někdy si říkám, proč je potřeba tak milému a šikovnému klukovi neustále připomínat domluvená pravidla. Věřím, že i tohle časem zvládneš.

Vojto, užij si prázdniny.

Společně se nám podařilo zaznamenat, co se žák doopravdy naučil. Je to shrnutí jeho práce za pololetí školního roku očima všech aktérů, kteří se na procesu učení podíleli. Vysvědčení by mělo dávat smysl žákovi, rodičům i učiteli. Mělo by pomáhat žákovi v tom, aby se ohlédl za pololetím, které uplynulo a plánoval své další učení s dosaženou zkušeností.

Doc. Mgr. Jana Kratochvílová, Ph.D.
Vedoucí Katedry pedagogiky PdF MU
<https://www.ped.muni.cz/pedagogika/>

Mgr. Karla Černá
ředitelka Základní školy a mateřská školy, Ivančice – Řeznovice